

Bolkestein: Bonus of Malus

Veel wordt er gesproken over de zogenaamde “premierbonus” voor Wim Kok. De verwachting dat bij de aanstaande verkiezingen de PvdA een forse hoeveelheid extra kiezers krijgt, omdat Kok premier is. Maar als we de recente peilingen bezien, waarbij de VVD op een winst van 10 zetels staat en de PvdA dezelfde uitslag laat zien als bij de verkiezingen in 1994 dan is er eerder sprake van een Bolkestein bonus. De vraag is natuurlijk hoe die situatie zich de komende maanden zal ontwikkelen en of de bonus op 6 mei door de kiezers aan de VVD wordt gegeven of aan de premier.

Dat de kiezers een fors vertrouwen hebben in de regering en –in een nog grotere mate– in Wim Kok is al enkele jaren goed waarneembaar uit de peilingen. En dat is niet alleen het geval onder de aanhangers van de drie regeringspartijen, maar ook onder aanhangers van het CDA. In feite is Wim Kok op dit moment populairder dan enig ander premier van de afgelopen dertig jaar. En omdat zowel in Nederland (Lubbers) als het buitenland in een dergelijke situatie de kiezers tijdens de verkiezingen de premier extra belonen wordt er gesproken over de premier-bonus.

In dit kader is het toch verwonderlijk dat op dit moment de peilingen deze sterke positie van de PvdA niet laat zien, terwijl de VVD aan de andere kant juist heel erg op winst staat (10 zetels). Een score die vele toeschrijven aan de bijzondere rol die Frits Bolkestein in de Nederlandse politiek de afgelopen jaren heeft gespeeld. Als fractievoorzitter en partijleider van een regeringspartij is hij er toch in geslaagd de thema’s van het politieke debat in Nederland te bepalen, controversiële standpunten in te nemen en toch de continuering van de regering niet in gevaar te brengen. Vooralsnog is er dus wel sprake van een Bolkestein-bonus voor de VVD. Bij de Provinciale Statenverkiezingen van 1995 was die al duidelijk vast te stellen, want toen werd de VVD winnaar met een recordscore uit de geschiedenis van ongeveer 28%.

Daarnaast kan vastgesteld worden dat op de vraag wie men als premies zou willen Kok veel hoger scoort dan Bolkestein. Zodat we ons kunnen afvragen zullen de kiezers op 6 mei de premierbonus gaan uitkeren of de Bolkestein-bonus. Het antwoord op deze vraag kan gegeven worden op basis van een analyse van de huidige positie van VVD en PvdA en de inschatting van wat nu de echte inzet van de aanstaande verkiezingen wordt.

Op vele manieren heeft de VVD op dit moment de wind mee. Als we de politieke standpunten van de belangrijkste partijen de afgelopen twintig jaar de revue laten passeren en bezien hoe het regeringsbeleid in feite de afgelopen acht jaren is geweest dan ligt dat het dichtst bij het gedachtegoed van de VVD. De polarisatie tussen VVD en PvdA is verdwenen en veel kiezers kunnen amper nog het verschil aangeven tussen de standpunten van de vier grote partijen. Terwijl nog niet lang geleden het CDA twee keer zo groot was als de VVD is sinds 1994 de VVD continu groter geweest dan het CDA. Het zou te simpel zijn deze sterke electorale positie in zijn geheel aan Bolkestein toe te schrijven. Zoals gebruikelijk is er een sterke wisselwerking in de positie van een partij en zijn leider.

Op basis van de peilingen is vast te stellen dat elke keer als Bolkestein weer een bepaald thema openbaar in de discussie gooit de VVD in de peilingen er sterker uit komt. Dus op zichzelf kan vastgesteld worden dat deze handelswijze van Bolkestein zeker positief werkt op de electorale positie van de VVD. Dat lijkt niet alleen samen te hangen met de inhoudelijke

aspecten van de posities van Bolkestein, maar zeker ook met het feit dat Bolkestein ervoor zorgt (evenals Rosemuller en Marijnessen) dat er nog wat te beleven valt in de Nederlandse politiek. Zeker onder de huidige politieke en economische omstandigheden valt er van weinig vuurwerk in de Tweede Kamer te genieten (Brood en Spelen, niet waar) en wordt iedereen die er op dat terrein uitspring positief beoordeeld en via de peilingen beloond.

Maar de cruciale vraag zal zijn of deze Bolkestein Bonus ook op 6 mei door het electoraat aan de VVD wordt betaald. Cruciaal wordt namelijk de inzet van deze verkiezingen, zoals het voorgeschoteld wordt aan de kiezer! Lubbers verkreeg de premierbonus in 1986 pas op het laatste moment. Enkele dagen voor de verkiezingen stonden VVD en CDA nog op 74 zetels en mede op basis van het debat, waarbij Nijpels en Den Uyl het duidelijk aflegden tegen Lubbers won het CDA in de laatste dagen er 7 zetels bij. Lubbers kon toen inderdaad zijn karwei afmaken, zoals het duidelijke verzoek van het CDA aan de kiezer luidde.

Als het bij deze verkiezingen echt erom zou gaan wie de Minister President wordt, Kok of Bolkestein, en Kok maakt heel duidelijk dat als de VVD groter zal worden dan de PvdA Kok ABSOLUUT geen premier zal worden dan verwacht ik dat de kiezer hierop duidelijk zal reageren en de premierbonus aan de PvdA uitkeert en daarmee impliciet de malus bij de VVD terecht zal komen (weliswaar een duidelijke winst t.o.v. 1994, maar duidelijk kleiner dan de PvdA en een verlies t.o.v. de Provinciale Staten van 1995). Maar als de uitspraken van de PvdA en VVD onduidelijk zijn en de kiezer denkt dat Kok wel premier blijft, ongeacht het feit wie de grootste partij wordt, dan is het veel minder waarschijnlijk dat de premierbonus echt uitgekeerd wordt en lijkt de bonus bij de VVD terecht te komen.

En het opmerkelijke is daarbij dat het niet alleen gaat om PvdA en de VVD, maar dat het CDA in dit krachtenspel nog een pikante rol kan spelen. Bij de laatste peiling bereikten VVD en CDA samen 74 zetels en PvdA en CDA samen 70 zetels. Bij een iets verder aantrekken van het CDA is het mogelijk dat CDA met VVD en/of PvdA de meerderheid behalen en is dus een regering die niet bestaat uit de partijen VVD en PvdA mogelijk. En dan zou bij voorbeeld zelfs als de VVD de grootste wordt toch de PvdA een regering kunnen vormen met het CDA, waardoor Kok dan toch zijn premierschap kan continueren.

Ik verwacht dat de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen in dit kader nog geen duidelijkheid zal scheppen. De premierbonus kan en zal dan nog niet uitgekeerd worden en de VVD zal (naast de lokale partijen) ongetwijfeld de grote winnaar worden. Het politieke spel dat daarna gespeeld zal worden, met name door Kok en Bolkestein, zal uiteindelijk het definitieve antwoord geven of er echt sprake is van een Bolkestein bonus of dat de premierbonus aan de PvdA uitgekeerd zal worden.